

PROFILE
INTEGRALNOŚCI
HUMANISTY/KI I NAUK SPOŁECZNYCH

Księga Jubileuszowa
dla
Lecha Witkowskiego

Redakcja naukowa
Monika Jaworska-Witkowska
Grzegorz Piekarski

Recenzenci:
Prof. dr hab. Wiesław Andrukowicz
Dr hab. Klaudia Węc, prof. AIK

Redaktor prowadzący:
Szymon Gumienik

Redaktor techniczny:
Ryszard Kurasz

Korekta:
Zespół

Projekt okładki:
Ryszard Kurasz

Na okładce motyw z obrazu
Moniki Jaworskiej-Witkowskiej pt. *(P)rogi obfitości*

© Copyright by Wydawnictwo Adam Marszałek

Wszystkie prawa zastrzeżone. Książka, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Żadna jej część nie może być reprodukowana jakimkolwiek sposobem – mechanicznie, elektronicznie, drogą fotokopii itp. – bez pisemnego zezwolenia wydawcy. Jeśli cytujesz fragmenty tej książki, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło

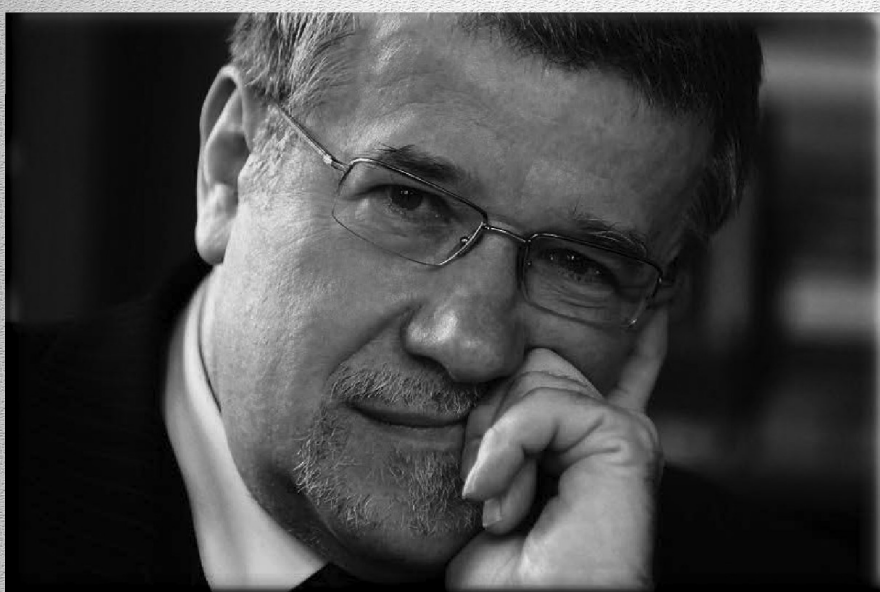
Toruń 2020

ISBN 978-83-8180-165-2

Publikacja została dofinansowana ze środków Instytutu Pedagogiki Akademii Pomorskiej w Słupsku

Wydawnictwo prowadzi sprzedaż wysyłkową:
tel./fax 56 648 50 70; e-mail: marketing@marszalek.com.pl

Wydawnictwo Adam Marszałek, ul. Lubicka 44, 87–100 Toruń
tel. 56 664 22 35, 56 660 81 60, e-mail: info@marszalek.com.pl, www.marszalek.com.pl
Drukarnia, ul. Warszawska 54, 87–148 Łysomice, tel. 56 678 34 78

Profesor Lech Witkowski

Spis treści

Wstęp redaktorów tomu	9
------------------------------------	----------

HORYZONTY TOŻSAMOŚCI

Zbigniew Kwieciński Człowiek z przełomu	17
---	----

Cezary Wodziński List rekomendacyjny	26
--	----

Krzysztof Maliszewski Pedagogika oceaniczna. Horyzont humanistyki i edukacji (inspiracje ze zmagañ Lecha Witkowskiego)	33
---	----

Błażej Smykowski Wokół tożsamości studiów nad tożsamości	53
--	----

Jerzy Nikitorowicz Tożsamość i jej dynamika jako <i>efekt pogranicza</i>	75
--	----

DĄŻENIA KRYTYCZNE

Stanisław Kowalik Krytyka braku krytycznego myślenia w nauce	93
--	----

Czesław Nosal
Umysł człowieka w świecie fałszywych proroków 121

Dariusz Kubinowski
Doktorzy/adiunkci w warunkach „turbulencji” akademickiej. Uwagi
na marginesie wdrażania „Konstytucji dla nauki” w polskich
uniwersytetach 139

Michał Zawadzki
Opór na sprzedaż? Paradoksy zaufania w neoliberalnej uczelni w Polsce 158

DWOISTOŚĆ I EKOLOGIA DUCHA

Tadeusz Kobierzycki
Od pedagogiki kryzysu do pedagogiki dwoistości (rozdroża
antropocentrycznego myślenia) 181

Piotr Müldner-Nieckowski
Lech Witkowski: O dwoistości i ekologii kultury 198

TRANSWERSALNOŚĆ I ODDZIAŁYWANIE SPOŁECZNE

Ewa Marynowicz-Hetka
Twórczość Lecha Witkowskiego: inspiracje i podzielenie znaczeń 205

Grzegorz Piekarski
O transwersalne podejście do myślenia i działania w przestrzeni pracy
socjalnej. Tropy i próby odczytania ekologicznego widzenia świata
w (wybranych) tekstach Lecha Witkowskiego 226

Piotr Sałustowicz
Idea „nowego życia” w edukacji osób starszych 248

HISTORYCZNOŚĆ I POKOLENIA

Michał Kruszelnicki, Wojciech Kruszelnicki
Afirmacja vs. Reakcja Marginesu (Nowe uwagi do Lecha Witkowskiego) 263

Barbara Galas

Konformizm, lęk, autorytaryzm versus anomia, lęk, pragmatyzm/
patriotyzm. Zmiana pokoleniowa w warunkach zmiany systemowej
w Polsce 285

Krzysztof Jakubiak

Opinia wydawnicza nt. książki pt. *Bogdan Nawroczyński. Oddech myśli.*
Archiwalia główne 304

BIOGRAFICZNOŚĆ I INSPIRACJE**Łukasz Michalski**

Regiony światła. W stronę epistemologii społecznej w pedagogice 311

Małgorzata Muszyńska

Inspiracje twórczością naukową Pana Profesora Lecha Witkowskiego –
historia pracy naukowej doktorantki i habilitantki 348

Małgorzata Kaliszewska

Witkowski krok po kroku 361

Julita Orzelska

Potencjalność edukacji w budowaniu perspektywy egzystencjalnej
człowieka 377

Jerzy Norbert Grzegorek

Lech Witkowski a Romana Ingardena miejsca niedookreślenia.
Inspiracje tekstem dla rozwinięć w pedagogicznej teorii i praktyce 398

Monika Kamper-Kubańska

Rozmowa z Mistrzem... czyli list do L 432

Marta Anna Sałapata

O spotkaniach znaczących – Profesor Ewa i Profesor Lech 437

Agnieszka Dul

Opowieść o marzeniu i spotkaniu z nim 446

Tomasz Karpiński

Moja droga do siebie: w perspektywie narracji humanistyki współczesnej ... 457

STOSOWALNOŚĆ HUMANISTYKI**Piotr Mosiek**Humanistyka stosowana w kontekście edukacyjnej *praxis*.

Inklinacje, asocjacje, inspiracje 471

Marian Szymański

Humanizm – humanistyka stosowana i humanitaryzm podstawami

optymalnego modelu społeczeństwa wg Lecha Witkowskiego 494

Mariusz Sztuka

Lecha Witkowskiego „Humanistyka stosowana. Wirtuozeria, pasje,

inicjacje. Profesje społeczne versus ekologia kultury” – esej recenzencki

pro domo sua 517**POETYCKOŚĆ I PRAKTYKA MYŚLI W KULTURZE****Katarzyna Weintraub**

Odkrycie i wyzwanie, pasja i misja 541

Mirosław Patalon

Na początku było Słowo 549

Łukasz Androsiuk

Dwadzieścia pięć tysięcy znaków ze spacjami (lub trochę mniej)

nie tylko o uczestnictwie w kulturze i kulturze uczestnictwa

w kontekście edukacji medialnej 3.0 pisanych na komputerze

znanej marki z popularnym owocem w logo 558

Michał E. Staśkiewicz

Pif-PAL 570

Wojciech Giełżyński

Pozioma Polska. „Struktury poziome” lat osiemdziesiątych 573

Monika Jaworska-Witkowska

Archeologia spojrzenia, patrzenia i widzenia, czyli demistyfikacja

(z)myślonego złota między fotografią a jej malowniczą

interpretacją 582

Wstęp redaktorów tomu

 radością i satysfakcją oddajemy do rąk Czytelników Księgę Jubileuszową dla Profesora Lecha Witkowskiego, z którym mamy zaszczyt współpracować w Akademii Pomorskiej w Słupsku, na Jego 45-lecie pracy akademickiej i wobec zbliżającego się 70-lecia urodzin. Patronat nad tym Jubileuszem objął oficjalnie Jego Magnificencja Rektor Akademii Pomorskiej w Słupsku dr hab. inż. Zbigniew Osadowski, prof. AP, dowodząc tym samym uznania, jakie nadajemy tym rocznicom w Uczelni, w której Profesor – choć przeszedł niedawno na emeryturę (co dla niego samego jest, jak wiemy, źródłem zdziwienia, że to już się stało) – uzyskał dalej zatrudnienie na czas nieokreślony i cieszy nas (pracowników i studentów) swoją obecnością twórczą – w tym oryginalnymi wykładami i publikacjami.

Osobno cieszy fakt, że i tym razem – w ślad za podobną księgą sprzed dziesięciu lat (Jaworska-Witkowska, Kwieciński, 2010) – teksty swoje ofiarowali przedstawiciele wielu środowisk akademickich, dyscyplin i pokoleń, co uwypukla polimorficzny oraz transdyscyplinarny charakter zaangażowania Jubilata, a nawet pokazuje zaskakująco nowe „profile” Jego tożsamości człowieka, humanisty i zaangażowanego obywatela, ciągle podlegające wzbogaceniu i przeistaczaniu. Widać u „emeryta” nieustanny dynamizm życiowy, autotranscendencyjne otwarcia i rozwój potencjału duchowego, zapewne nie do przewidzenia, a nawet dopiero *in statu nascendi*, gdy jeszcze jako młody adiunkt filozofii po raz pierwszy w roku 1980 (czyli czterdzieści lat temu) związał się z legendarnym seminarium badawczym profesora Zbigniewa Kwiecińskiego, ucząc się dopiero myślenia na rzecz refleksji pedagogicznej. To się okazało jedną z najbardziej fortunnych inicjacji akademickich w polskiej pedagogice ostatnich dekad, zwłaszcza, że ostatnia dekada zaowocowała niezwykleymi tomami autorskimi Jubilata, ogromnymi monografiami, tworzącymi pod

wieloma względami nową jakość w wielu obszarach i wokół licznych kategorii pedagogicznych, jak autorytet, jak dwoistość strukturalna, jak fazy cyklu życia, a także ważnych postaci współczesnych nauk społecznych i humanistycznych, nie tylko pedagogiki.

Szczególnie wybija się tym razem w prezentowanej tu Księdze fakt przekroju różnych pokoleń badaczy i dydaktyków akademickich (w tym dokumentujących wpływ osoby Profesora na drogę życiową młodych naukowców przez lata) oraz – co jest nie mniej ważne – osób przynoszących świadectwo cenionych zaangażowań Profesora, wykraczających poza zadania i zamierzenia czysto naukowe. W ostatnich bowiem latach Lech Witkowski włączył się w obszary działalności i trosk, których jeszcze dziesięć lat temu być może sam nie przewidywał, a tym bardziej na ich rzecz jeszcze nie działał. A teraz stają się i stały dla niego wręcz esencją zaangażowania i głębą symboliczną, z której czerpie strawę duchową, zwrotnie je rozwijając i wzbogacając. Stąd wybija się zaskakujący zapewne dla wielu – którzy sądzą, że śledzą w pełni dokonania Jubilata – wielowymiarowy (wręcz dziesięciozakresowy) fakt chociażby z ostatnich lat jego aktywności w zakresie obejmującym:

- a) nadanie przez Jubilata stosunkowo niedawno nowej ramy dla swojej dojrzałej już tożsamości badawczej w postaci wpisanej w tytuł Jego niedawnej książki: *Humanistyka stosowana. Wirtuozeria, pasje inicjacje*, która – jak widać po tej formule – występuje przeciw tradycyjnym przejawom dystansowania czy wręcz rozgraniczania i antagonizowania między sobą teorii i praktyki, działań i refleksji, dokumentując postawę idącą pod prąd dominującym administracyjnie próbom „reformowania” przestrzeni akademickiej;
- b) zaangażowanie się w teorię pracy socjalnej oraz podstawy i historię pedagogiki społecznej dzięki współpracy z Katedrą Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego, a dokładnie z profesorem Ewą Marynowicz-Hetką, co miało różnorodne przejawy ich współdziałania publikacyjnego, na sympozjach i debatach, także międzynarodowych, zwłaszcza z partnerami frankofońskimi, aż po współtworzone Sympozjum Specjalne na ostatnim Zjeździe Pedagogicznym;
- c) podjęcie wnikliwych studiów historycznych nad dorobkiem myśli pedagogicznej w Polsce, na tle przeobrażeń w humanistyce, jak chociażby wyraża to tytuł znanej książki Profesora *Przełom dwoistości*.

Historia, teoria, krytyka (Witkowski, 2013) czy, co wyraża nowe odczytanie spuścizny Heleny Radlińskiej, zebrane w tomie *Niewidzialne środowisko*, a zwłaszcza już owiane legendą opracowania spuścizny archiwalnej Bogdana Nawroczyńskiego w zapowiedzianym od 2018 roku tomie *Oddech myśli. Archiwalia główne*, którego zwiastuny pojawiły się ostatniej książce zjazdowej pt. *Dziedzictwo idei i pęknięcia międzypokoleniowe w pedagogice polskiej. Wprowadzenie do problemu*;

- d) powrót po niemal dwudziestu latach do psychologicznej problematyki rozwoju człowieka w kontekście nowych, pogłębionych odczytań modelu cyklu życia Erika H. Eriksona, z metodologicznym i krytycznym uwypukleniem wagi operatora tytułowego *Versus...* w nowej wizji tego modelu zdominowanej wagą strukturalnej dwoistości wewnętrznej faz rozwoju (Witkowski, 2015), co zarazem spowodowało, że Jubilat stał się interesującym rozmówcą dla środowiska psychologów, zapraszany od niedawna nawet na wykłady plenarne na konferencjach specjalistycznych;
- e) podjęcie udokumentowanej troski o politykę postpenitencjarną w Polsce, wraz ze współdziałaniem z Ośrodkiem Readaptacji i Resocjalizacji „Mateusz” w Toruniu, jako swoistą „służą wolności” dla osób opuszczających zakłady karne;
- f) nawiązanie pogłębionej międzynarodowo współpracy – dokumentowanej sympozjami i publikacjami (Bateson, Jaworska-Witkowska, 2017) – z International Bateson Institute w Sztokholmie, która była i jest wyrazem odkrycia wagi zajmowania się „ekologią umysłu” jako nową perspektywą epistemologiczną i kulturową dla myślenia o humanistyce, a nie tylko odnoszenia się do niepokojów ekologicznych (klimatycznych), choć nie było przypadkiem, że Rada Polskiej Izby Ekologii nadała w 2019 roku medal „Za zasługi dla zrównoważonego rozwoju, w ślad za współdziałaniem Profesora jako humanisty z PIE, także na łamach pisma „Ekologia”, co zresztą znalazło dobitny wyraz w obchodach 25-lecia Izby (por. Śleziak, 2019);
- g) uruchomienie koordynacyjnej funkcji w zakresie promocji edytorskiej poezji niedawno zmarłego poety Krzysztofa Mrozowskiego, z wydaniem aż trzech tomów z zaawansowanym jak wiemy przygotowaniem tomu IV (Mrozowski, 2017, 2018, 2019);

- h) zaangażowanie się w troskę o spuściznę „publicznej, ale osobnej” drogi życiowej Profesor Barbary Skargi, której Lech Witkowski dwadzieścia lat temu wręczał doktorat honoris causa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, a teraz jako członek Rady Fundacji na Rzecz Myślenia im. Barbary Skargi, zorganizował niezwykłą wystawę w Bibliotece Uniwersyteckiej UMK pt. „Barbara Skarga – Pierwsza Dama Polskiej Filozofii”, w stulecie Jej urodzin, dziesięciolecie Jej śmierci oraz w ramach obchodów stulecia powstania Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, którego studentką była Pani Profesor;
- i) realizowanie żywej obecności na Facebooku z wykorzystaniem jego ram do związłych i dobitnych komentarzy w zakresie zjawisk kulturowych oraz wydarzeń politycznych, których krytycznym obserwatorem jest Jubilat;
- j) podejmowanie obecności w mediach poprzez wypowiedzi zwłaszcza w regionalnej „Gazecie Pomorskiej”, w rozmowach z redaktorką Kariną Obarą lub w materiałach tej ostatniej, w których dziennikarka chce udostępnić zdanie ekspertów w zakresie życia społecznego; jak też poprzez Jego udział jako znaczącego humanisty w debatach telewizyjnych w lokalnej stacji TVP w Bydgoszczy czy wcześniej w radiu PiK (Pomorza i Kujaw).

Skala i rozrzut tych dziesięciu obszarów zaangażowań intelektualnych Jubilata budzą z pewnością respekt obok zdumienia na ich bogactwo, pozwalając widzieć w Profesorze Witkowskim nie tylko teoretyka złożoności czy znawcę problematyki autorytetu, ale także ucieleśnienie i emanację wagi obecności profesora humanisty w przestrzeni społecznej z zatroskaniem wykraczającym poza ramy dyskursu akademickiego, choć wymagającym dojrzałego zaawansowania w nim zwłaszcza. A przecież to nie wszystko, zważywszy na te zaangażowania, które legły u podstaw tej imponującej biografii, zaczynając od studiów matematycznych, potem doktoratu z epistemologii frankofońskiej 40 lat temu czy okresowego zaangażowania politycznego w troskę o reformę w przestrzeni lewicy polskiej, a co wyrażała formuła „struktur poziomych” i co zakończyło się internowaniem młodego wówczas nonkonformistycznego aktywisty partyjnego, o którym zaprzyjaźniony w latach studiów i działalności w Studenckim Stowarzyszeniu Przyjaciół ONZ, później profesor i premier Ma-

rek Belka miał powiedzieć publicznie w Toruniu, że „Lech jest najbardziej prawicowy na lewicy i najbardziej lewicowy na prawicy”. Jubilat ma za sobą bogate doświadczenie międzynarodowe nie tylko jako wykładowca czy stypendysta (np. we Włoszech), ale także jako przez pewien czas prezydent International Society for Universal Dialogue, kontynuujący swoje zaangażowanie przez kolejne kongresy światowe w Bostonie, Krakowie, a następnie w greckiej Olimpi. Stąd nie dziwi, że wykłada po angielsku, francusku, rosyjsku i włosku, o czym zresztą studenci Akademii Pomorskiej mogli się przekonać, gdy ostatnio Profesor na żywo tłumaczył z języka włoskiego wykład o psychoterapii dzieci z autyzmem czy gdy wykłada po rosyjsku przedmioty specjalistyczne z pedagogiki dla ukraińskich stypendystów Erasmusa w Słupsku.

Strukturę Księgi zorganizowały same przesłane nam teksty, jak też ukształtowały znakomite nazwiska osób, które zechciały złożyć swoje rozważania w darze Jubilatowi, w większości podnoszących znaczenie samych dokonań Profesora, ale także uwypuklających ważne aspekty życia społecznego odnoszące się bezpośrednio jak i pośrednio do postawy czy zaangażowań Lecha Witkowskiego, zarówno tych najnowszych, jak i leżących u zarania jego drogi akademickiej. Z prawdziwą satysfakcją odnotowujemy obecność wśród autorów znaczących nazwisk – czołowej profesury polskiej pedagogiki czy psychologii z jednej strony, jak i dziennikarzy, literatów i praktyków społecznych z drugiej lub osób jeszcze będących na tzw. dorobku naukowym, dopiero uczących się także z prac Jubilata i widzących tu potencjał dla własnego rozwoju i twórczości. Odsyłając po szczegóły do spisu treści chcemy zarazem podkreślić wagę not recenzyjnych czy promocyjnych wpisanych na okładki książek autorskich Lecha Witkowskiego z ostatnich lat, jako że nazwiska ich autorów dodatkowo i jakże dobitnie podnoszą wagę merytoryczną i rangę społeczną rekomendowanych rozważań. Z pewnością uzyskujemy dzięki tym przywołaniom obraz działalności Jubilata potwierdzający jego zaangażowanie na rzecz niemodnego zapewne i nierekomendowanego w biurokratycznej wizji nauki i funkcjonowania uczelni wyższych integralnego traktowania humanistyki i nauk społecznych, teorii i praktyki edukacyjnej, postawy akademickiej oraz zainteresowań kulturowych i obywatelskich.

Wartości Księgi, jaką oddajemy do rąk Czytelnika, w darze dla Profesora Lecha Witkowskiego, upatrujemy właśnie w tej dojrzałości akade-

mickiej, utrudnianej buchalterią rygorystycznego ciułania punktów za publikacje, jaką reprezentuje sobą Jubilat, usiłujący konsekwentnie dawać do myślenia, samemu ciągle od nowa się ucząc. Uwzględniając rozmaite zapowiedzi wpisane w prace Lecha Witkowskiego możemy się jeszcze spodziewać niejednej odsłony zainteresowań, którymi zaskoczy swoich sympatyków i zwolenników głębokiego rozwijania myśli akademickiej w integralnej symbiozie z najnowszym dorobkiem światowym i tradycją polskiej myśli, także przedwojennej. W jego pracach już widać dla przykładu tropy wpisane w historię teologii odczytywanej poza jej ramami, jako osadzonej w refleksji humanistycznej (wcześniej Romano Guardini, Thomas Merton czy obecnie Paul Tillich) czy wizji humanistyki, która swój „stosowany” charakter będzie musiała jeszcze rozwijać, uzupełniać i korygować. Lech Witkowski ciągle się uczy i dzieli się z nami swoimi odkryciami. Życzymy Mu owocnego wytrwania w tej dążności przez wiele jeszcze lat, wraz z gronem Autorów tego tomu, Jemu dedykowanego.

Redaktorzy tomu:
Monika Jaworska-Witkowska
Grzegorz Piekarski